

dr hab. Maria Wasilewska prof. UKEN

Wydział Sztuki

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki Pani dr Marty Bosowskiej

Recenzja została sporządzona na podstawie Uchwały Uczelnianej Rady do Spraw Nauki i Jakości Kształcenia Uniwersytetu Artystycznego im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu (H/67/URNiJK/2021-22) w postępowaniu habilitacyjnym w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie artystycznej – sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki Pani dr Marty Bosowskiej, przeprowadzanym przez Uniwersytet Artystyczny im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu oraz przesłanej mi dokumentacji złożonej z autoreferatu pt. „Cykl V. Powroty i odzyskiwanie znaczeń”, tytułowej publikacji i dokumentacji przewodowej w formie drukowanej i elektronicznej.

Podstawę do oceny pracy habilitacyjnej oraz nadania stopnia doktora habilitowanego określa Art. 219. Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce.

Warunki nadania stopnia doktora habilitowanego

1. Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

- 1) posiada stopień doktora;
- 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:
 - a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust. 2 pkt 2 lit. a, lub b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej ust.

2 pkt 2 lit. b, lub

c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;

3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. 2. Osiągnięcie, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, może stanowić część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego.

3. Obowiązek publikacji nie dotyczy osiągnięć, których przedmiot jest objęty ochroną informacji niejawnych.

Sylwetka Habilitantki

Marta Bosowska urodziła się w 1984 roku w Kościanie. Studiowała malarstwo na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz kierunek edukację artystyczną na Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu, o specjalności krytyka i promocja sztuki oraz pedagogika sztuki oraz zrealizowała dyplom artystyczny w pracowni rzeźby. W 2009 roku ukończyła z wyróżnieniem studia na Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu i otrzymała nominację do konkursu im. Marii Dokowicz za najlepszy dyplom artystyczny w 2009 roku.

W 2009 roku odbyła staż w Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie. Otrzymała wyróżnienie Narodowego Centrum Kultury dla najlepszych stażystów instytucji kultury i podjęła pracę w Centrum Kultury w Lublinie w Ośrodku Sztuki Performance, tworzonym przez Waldemara Tatarczuka. Tam współtworzyła pierwsze archiwum sztuki performance w Polsce, organizowała i kuratorowała międzynarodowy festiwal EPAF (European Performance Art Festival) w Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski w Warszawie oraz międzynarodowy cykliczny festiwal Performance Planorm Lublin. Następnie została zatrudniona w Biurze Wystaw Artystycznych w Lublinie (Galeria Labirynt), gdzie pracowała na stanowisku kuratorki odpowiedzialnej za promocję młodej sztuki. Utworzyła tam dział edukacyjny, warsztatów i oprowadzań kuratorskich.

W 2011 roku została członkinią rady Fundacji Sztuki Performance w Lublinie.

W tym samym roku zatrudniona, jako asystentka, pracuje do dzisiaj na Wydziale Rzeźby i Działań Przestrzennych w Pracowni Sztuki Performance na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu.

Po uzyskaniu stopnia doktory kontynuuje pracę na stanowisku adiunkta w tej samej pracowni pod zmienioną nazwą VII Pracownia Rzeźby i Działań Przestrzennych Performance.

Od 2015 roku jest członkinią Stowarzyszenia Jazz Poznań i współpracuje z muzykami Akademii Muzycznej im. Ignacego Paderewskiego.

14.01.2016 roku obroniła rozprawę doktorską „Mnemotechnika. Pozostałość jako niezależny byt i nośnik pamięci w performance” i uzyskała stopień doktory sztuki w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej: sztuki piękne na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu. Promotorem w przewodzie doktorskim był prof. Janusz Bałdyga, promotorem pomocniczym dr Dawid Szafrąński, recenzentami: dr hab. Romuald Woźniak oraz dr hab. Tomasz Sikorski.

29.04.2024 złożyła wniosek o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Ocena działalności artystycznej i naukowej

Pani dr Marta Bosowska znana jest głównie z działań związanych z performance, tworzy instalacje, wideo instalacje, obiekty.

Lista jej osiągnięć na polu artystyczno-naukowym, popularyzatorskim i dydaktycznym jest imponująca i bardzo rzetelnie opracowana w dostarczonej dokumentacji.

Wymienię kilka jej istotnych dokonań: w 2010 roku otrzymała wyróżnienie w feskwalu Sor Body, Ars Elektronica w Linzu, w 2013 stypendium artystyczne Miasta Poznania. W roku 2016 została zaproszona do jury preszkowej Nagrody Kobro. W 2020 roku odebrała nagrodę jury w biennale: 21 Prezentacje Na początku zmieniła się pogoda (Galeria MBWA Leszno), w 2017 roku Stypendium artystyczne Departamentu Kultury Miasta Monachium (Landeshauptstadt München Kulturreferat). Uczestniczyła w wielu ważnych wystawach solowych, zbiorowych oraz międzynarodowych feskwalach performace (ponad 40) w Polsce i zagranicą. Była kierowniczką merytoryczną, koordynowała, organizowała międzynarodowe konferencje naukowe: Illusion of Form, (2023). RZEŹBA W PROCESIE. Rzeźba jako medium transformacji przestrzeni (2019).

W jej działaniach i instalacjach widoczne są wątki historii, pamięci, obecności i jej braku, śladów i rytuałów związanych z powtarzalnością. Interesuje ją miejsce i jego kontekst; fizyczny, biograficzny (również auto) społeczny i polityczny, etc. a także relacje, które tworzą się na wielu poziomach.

Jej działania to ciągłe i uparte poszukiwanie, przekraczanie wyznaczonych granic oraz własnych ograniczeń.

Zacytuję tu słowa Artystki, bo pięknie pisze o swojej sztuce:

„Stałam się badaczką przestrzeni, analizowałam jej gęstość i podatność na przekształcenia, związek z czasem, materią ożywioną i nieożywioną. Nauczyłam się, jak ważne jest myślenie tymczasowości, jednorazowym oglądzie, przeżywaniu tu i teraz. W moich instalacjach i obiektach (a nawet w malarstwie) poszukiwałam ruchu, człowieka i jego fizycznej obecności. W sposób zupełnie naturalny zaczęłam kwestionować statyczną ideę dzieła sztuki i rozszerzać ją o element intermedialny, efemeryczny i performatywny.”

Swoje działania zawsze opiera o miejsce, środowisko i czas. Pojęcie, które narzuca się w obcowaniu z jej sztuką to *site specific* w głębokim znaczeniu, jak sama o tym pisze:” Tym, co stanowi dla mnie wyzwanie, jest dookreślenie, czy to pierwotnie obiekty/instalacje i miejsca mnie performują, czy ja

performuję je. Elementy rzeczywistości mają własną temporalność, fluktuację i bazują na zmiennych kontekstach. Rzeczywistość to system naczyń połączonych i trudno jest zdefiniować jednoznacznie trajektorie wzajemnego wpływu.”

Jej aktywność artystyczna to nieustanna próba przekształcania efemerycznego z charakteru działania na doświadczenie, osobiste i doświadczenie odbiorcy. Nie stawia się w pozycji Artystki, która wie, ale człowieka z pasją, z wewnętrznym imperatywem konfrontacji ze sobą, miejscem i widzem.

Ocena pracy habilitacyjnej

Osiągnięcie artystyczne wskazane przez Artystkę to *Cykl V*, który składa się z performance, instalacji i obiektów.

Działania V-ulnerability z 2017 roku zostały zrealizowane na pustyniach Namib i Kalahari w Namibii: *Stunden im Sand I/Godziny w piasku I*, *Stunden im Sand II/Godziny w piasku II*, *Give a*

Man a V and You Feed Him for a Day. Artystka, którą interesuje pojęcie pustki, przestrzeni, miejsca i historii pojawiła się na najstarszej pustyni Namib i tam wykonała jedno z najbardziej dla mnie przejmujących performance'ów, które udokumentowane zostały serią fotografii. Nie posiadam doświadczenia obecności na pustyni afrykańskiej, ale obraz stojącej boso Artystki w pełnym słońcu, na rozżarzonym piasku pustyni, zostanie ze mną już na długo, może na zawsze. Podobnie jak praca Reading Posikon for Second Degree Burn Dennisa Openheim'a protestującego z pozycji własnego, względnego bezpieczeństwa przeciwko wojnie w Wietnamie z 1970 roku

Kontekst powstania dzieła Marty Bosowskiej nawiązuje do początków XX w, kiedy niemieccy kolonizatorzy przejmując bogate tereny złóż diamentów w sposób okrutny i systemowy wymordowali całe plemiona, ich osady spalili, a najsilniejszych wykorzystywali w obozie pracy do budowy absurdalnego w swym założeniu miasta niemieckiego pośrodku pustyni Projekt ten to świetny przykład, kiedy intensywne doznanie osobiste nabiera szerszej wymowy. Pożądany jest stan, kiedy artystyczne-egoistyczne JA zamienia się w empatyczne ONI. Dla mnie, największą wartością tego projektu jest to, że nie wyobrażam sobie przejść wobec niego obojętnie.

Hollow/Wydrżenie z 2017 roku (istotny jest tu czas: prawie 5 godzin bosej wędrówki z obciążeniem 33 kg jabłek niesionych na plecach). Performance, który artystka wykonała w Ost-West-Friedenskirche w Parku Olimpijskim Monachium, w trakcie czteromiesięcznego pobytu na zaproszenie Departamentu Kultury i Sztuki Miasta Monachium w ramach projektu Beyond Ritual, był próbą konfrontacji postawy artystycznych wobec wiary. Zaproszone artystki z wielu kontynentów reprezentowały różne wyznania i kultury. Marta Bosowska odniosła się wiary chrześcijańskiej i do niezwykle miejsca Kościoła Pokoju Wschodu-Zachodu. Został wybudowany przez samozwańczego księdza Timofeja w latach 50-tych XX wieku, był miejscem wyjątkowym, mitycznym i legendarnym, bardzo popularnym w tamtym środowisku. Co ciekawe, od 2023 roku nie istnieje, bo w niewyjaśnionych okolicznościach został doszczętnie spalony. Artystka, do miejsca o niezwykle silnej energii, naznaczonego dramatyczną historią potrafiła przez czas trwania działania (4 godziny 40 min) odnieść się osobiście tworząc zupełnie nowe konteksty, wprowadzając nowe aspekty. Wartością jest dla mnie jest dodany element kobiecy i ostatecznie niejednoznaczna interpretacja tego wydarzenia.

Pion – Ki Pro – ni(K)t, 2017 rok. Performance miał miejsce w dawnych przestrzeniach elektrowni w nieistniejących zakładach chemicznych Zakłady Tworzyw Sztucznych „Pronit” (ZTS „Pronit”).

Chociaż takich zlikwidowanych zakładów i fabryk w Polsce po 1989 roku jest wiele, Marta Bosowska zainteresowała się fabryką działającą od 1922 roku. Produkował się tu, na przestrzeni lat, różnego rodzaju wyroby, poczynając od płyt gramofonowych, bielizny, styropianu, po bawełnę strzelniczą, czarny proch, amunicję, nitrocelulozę i trotyl. Miejsce obciążone dramatycznymi historiami, wypadkami, czasami okupacji hitlerowskiej i latami bezrobocia, miejsce wyparte z pamięci lub zapomniane Marta Bosowska swoją realizacją przywróciła na moment swojej akcji. Wyniesiony z tamtąd ciężki metalowy wieszak, atrybut performance, który dźwigała zbierając przez sale fabryczne pozostawione odzienie robotników, zyskał miano obiektu, kiedy Artystka pokryła jego uszczerbki złotem, przywołując Kintsugi- dawną japońską metodę naprawy ceramiki.

Wg tradycji podnosiło to wartość przedmiotów. W taki sposób Miejsce symbolicznie odzyskało swoją wartość, miejsce w pamięci odbiorców dzieła.

Flowers for Mother/Kwiatki dla matki, 2017 r. Performance wykonany został w ramach Laboratorium Interdyscyplinarnych Praktyk w Centrum Dzyga we Lwowie, odbył się w ukraiński Dzień Matki-14 maja, i nawiązywał do historii usłyszanych od mieszkańców, a także miejsca placu Muzealnego naprzeciwko Grekokatolickiej Cerkwi Najświętszej Eucharystii i Muzeum Religii.

Hop(e) and lie/Nada i laži, 2018 Działanie zostało wykonane na Internakonal Mulkmedia Art Festival w Serbii. Artystka odniosła się, jak zawsze do historii miejsca, tym razem naznaczonej wojną, nacjonalizmami mieszkańców i ich codziennością. Po raz kolejny w performance wykorzystowała motyw jabłka, grzesznego owocu pożądania, symbolu pełni i urodzaju. Skacząc na trampolinie śpiewała pieśń patriotyczną, której sens zmieniała zamieniając słowo „Serbia” na „nadzieja”. Ciekawa jestem refleksji licznej grupy widzów. Myślę, że działanie to musiało przypomnieć zbiorowo wypierane wydarzenia i niełatwą przeszłość tych terenów.

Forbidden Step/Zakazany krok, 2018 r. Performance odbył się w trakcie Międzynarodowego Festiwalu Performance State of Move w Helsinkach w Finlandii w Centrum Kultury i Sztuki Kaapelitehdas – Fabryce Kabli. Dodajmy, że Finlandia była jednym z pierwszych krajów, gdzie kobiety (właśnie z tej fabryki) wywalczyły prawa wyborcze w 1906 roku. W Polsce od 2016 roku trwały protesty kobiet przeciwko ustawie zaostrzającej przepisy dotyczące aborcji. Protesty, które nie przyniosły żadnych zmian, a kobiety czuły się coraz bardziej zagrożone. Marta Bosowska rozpoczęła swój performance od bardzo wymownego przesłania-manifestu, które w całości w oryginalnym zapisie zamieszczam poniżej:

„Żyję 33 lata. W moim lub wcale-nie-moim-kraju, w przynależnym mi oficjalnie i miejscu mojego urodzenia, największą czią otacza się Matkę-Kobietę-Dziewicę. Czyli Matkę Boską. W moim kraju w pewnych kręgach ‘wyznaniowych’, będących mieszanką wciąż żywych pogańskich rytuałów, mitów i jedynej słusznej religii chrześcijańskiej (katolicyzmu) uważa się 33 rok życia za ‘wiek Chrystusowy’. W moim kraju (pewnie nie tylko moim) po ukończeniu 33 lat przez mężczyznę gratuluje się mu i świętuje osiągnięcie statusu ‘prawdziwego mężczyzny’, człowieka w kwiecie wieku – bez względu na to, czy jest żonaty, czy nie. Z drugiej strony kobiety po 30. roku życia bez męża i dzieci stają się ‘starymi pannami’, więc w wieku 33 lat skazanymi, być może, już na samotność i bezdzietność, a tym samym – nieposiadającymi niczego. Nieposiadanie męża oraz dziecka w moim kraju to problem natury egzystencjalnej, nad którym rozwodzić mogą się całe społeczności – rodzina, przyjaciele, sąsiedzi. TA (nie: kobieta) jest wskazywana, jest na ustach innych ludzi jako ‘ta’ stara panna. TYCH kobiet jedynym problemem jest ‘BRAK’. Nikogo nie obchodzi, SKĄD w moim-nie-moim-kraju ten ,brak’ pochodzi”.

Jak opisuje Artystka, ten performance, był jej pierwszym o tak zdecydowanym, jednoznacznym charakterze feministycznym. Musiał być akcją/reakcją na opresyjną, zagrażającą zdrowiu i życiu sytuację Polek. To ważny i mocny głos niezgody na pozycję kobiety w „jej kraju”.

V – tryptyk z obiektem to wystawa prezentowana w 2020 roku w trakcie lockdownu w galerii Rotunda w Poznaniu. Artystka powróciła w nim do symbolu litery V, którym nazwała szereg działań wskazanych jako przedmiot jej kolokwium habilitacyjnego. W tej minimalistycznej pracy zwróciła uwagę na znak V, który może oznaczać zwycięstwo, albo obraźliwy znak skierowany do innych. W jej projektach bardzo często odnaleźć można wieloznaczności symboli, liter, gestów, miejsc, działań. Daje to możliwość odbiorcy jej dzieł składanie całości z elementów wybieranych indywidualnie, wg osobistych doświadczeń, wiedzy, wrażliwości. Zawsze pojawiają się jednak elementy nieoczywiste, nieprzystające do jednoznacznych interpretacji, powodujące niepokój i pytania.

reVert to ostatnia ze wskazanych realizacji, podsumowująca pewien okres twórczości Artystki, zaprezentowana została w 2023 roku w Auli Uniwersytetu Artystycznego im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu. Drewniana ambona, jako główny obiekt projektu nawiązywał do tej, którą znamy z lasu- myśliwskiej, ale wycięta litera V od frontu i złocenia jej wnętrza dawało szersze pole interpretacyjne. Artystka ubrana w sukienkę moro oraz złote szpilki stojąc w ambonie wykrzykiwała na początku słowa: „powracać – odwracać”. Podobnie, jak w poprzednich realizacjach Marta Bosowska odniosła się do miejsca, do czasu i to na wielu poziomach

rozumienia tej rzeczywistości. Dodatkowo miejscem nieprzypadkowym była aula uczelni, w której pracuje i która przeprowadza postępowanie habilitacyjne. Podoba mi się ta pozycja z wysokości ambony; obserwująca, ale i dowodząca. Wszak strój zobowiązuje! Dr Marta Bosowska kończy autoreferat słowami: „Wszystkie prace z Cyklu V (i nie tylko z tego, ale i z poprzednich) okazują się moją amboną, na której stoję, z której obserwuję i przetwarzam.

Życzę sobie, aby Artystka dalej odważnie stała na “ambonie” i z równą siłą przetwarzała rzeczywistość wg swojego ciała-odczuwania, intuicji i inteligencji.

Na koniec, chciałabym zwrócić uwagę na świetną dokumentację jej dorobku artystycznego oraz prac wskazanych do habilitacji. Z przyjemnością czytałam bardzo wnikliwy, pięknie napisany tekst autoreferatu, w tym szczegółowe opisy realizacji. Jej wiedza, osobiste przemyślenia dotyczące poszczególnych realizacji bardzo poszerzają przestrzeń tłumaczenia prac, ale absolutnie nie pozbawiają osobistej refleksji, gdyż siłą przekazu jest uniwersalizm wypracowanego przez nią języka twórczego.

O sile sztuki Marty Bosowskiej decydują: niezwykła autentyczność, zaangażowanie, samoświadomość; wartości, które nadają sens wszelkim działaniom, nie tylko związanym z kreacją. Dzisiejszy świat podsuwa gotowe rozwiązania, ułatwia zadania, stawia nas trochę w sytuacji biernych i obojętnych, nawet leniwych obserwatorów rzeczywistości. Sztuka Marty Bosowskiej wyrywa nas z tej wygodnej pozycji, nie pozostawia obojętnymi, niepokoi na długo po zakończonym performance, działa podobnie jak bomba z opóźnionym zapłonem. Uważam to za jej niekweskonowaną wartość.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę niezwykle interesujący, oryginalny, bogaty i ważny w świecie sztuki dorobek artystyczny dr Marty Bosowskiej stwierdzam, że jej praca stanowi znaczny wkład w rozwój dziedziny sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki. Osiągnięcia artystyczne Pani dr Marty Bosowskiej w spełniają wymagania określone w art.219 ust. 1 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j: Dz.U. z 2020 r., poz. 85 ze zm.) Dlatego zdecydowanie i jednoznacznie pozytywnie opiniuję wniosek do Uczelnianej Rady do spraw Nauki i Jakości Kształcenia Uniwersytetu Artystycznego im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu o nadanie dr Marcie Bosowskiej stopnia doktory habilitowanej w dziedzinie sztuki w

dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.